

EĞİTİMDE PROGRAM GELİŞTİRME VE DEĞERLENDİRME

Prof. Dr. Burhan AKPINAR

EĞİTİMDE PROGRAM GELİŞTİRME VE DEĞERLENDİRME

Yazar

Burhan AKPINAR

©

DATA Yayın Dağıtım Ltd. Şti'ye aittir. Yayıncının izni olmaksızın, kitabın tümünün veya bir kısmının elektronik, mekanik ya da fotokopi yoluyla basımı, çoğaltılması ve dağıtımı yapılamaz.

BU KİTAP T.C. KÜLTÜR BAKANLIĞI'NIN BANDROLÜ İLE SATILMAKTADIR.

ISBN

978-605-2327-44-9

Sertifika No

40447

Sayfa Tasarımı

Data Dizgi Ekibi

Kapak Tasarımı

Data Grafik Ekibi

Baskı ve Cilt

Data Dijital Matbaacılık
ANKARA

İvedik Organize Sanayi
Matbaacılar Sitesi 1518 Sok.
Mat-Sit İş Merkezi No: 2/20 Yenimahalle / ANKARA
Tel: 0 312 384 29 95 – Fax: 0 312 342 23 58
bilgi@datayayinlari.com
www.datayayinlari.com

ÖN SÖZ

Okulda formal olarak yürütülen öğretim-öğrenme sürecinde, öğrenenlere şekil veren önemli değişkenlerden birisi de öğretim programıdır. Öğretim programının, öğrenenler üzerinde beklenen ve öngörülen tesiri yapabilmesi, her şeyden önce, öğretmenlerin program okur-yazarlığı yeterliğine sahip olmasına bağlıdır. Büyük emek ve masraflarla oluşturulan öğretim programının, sınıfta ete-kemiğe bürümesi, bilim, toplum ve zamanın beklentilerine uygun olacak şekilde yaşayan birey davranışlarına dönüşmesi, öğretmenin öncelikle bu programı anlaması, benimsemesi ve doğasına uygun bir şekilde uygulaması ile mümkündür. Bu bakımdan öğretmen yetiştiren eğitim fakültelerinde müstakil bir ders veya bir dersin içeriğinde yer alan konular şeklinde okutulan 'eğitim programları ve öğretim' ile 'eğitimde program geliştirme' konuları büyük önem arz etmektedir.

Öğretmen adaylarının, doğru yönde insan yetiştirme hedefinde, üzerine düşeni tam olarak yapabilmeleri, bir anlamda, okutmakla yükümlü oldukları öğretim programını bilmesi ve doğru olarak uygulayabilmelerine bağlıdır. Bu noktada öğretmenden beklenen, sorumlu olduğu dersin öğretim programını, görev yaptığı okul ve çevre şartları ile sınıfındaki öğrencilerinin özelliklerine uyarlayarak uygulamasıdır. Bu ise, öğretmenin, öğretim programı konusunda gerekli bilgiye sahip olması ile mümkündür.

İşte bu kitap, öğretmen adaylarının sözü geçen 'öğretim programı bilgisine sahip olma' ihtiyacını karşılamak amacıyla hazırlanmıştır. İlgili literatürün öğretmen atamalarına esas teşkil eden KPSS bağlamında taranarak, oluşturulan bu kitabın amacı, öğretmen adayları ve öğretmenlere, öğretim programı hakkında genel nitelikte bilgi vermektir. Eğitimde Program Geliştirme isimli bu kitabın içeriği, eğitim programları literatürü çerçevesinde yer alan temel kavram ve tanımlar, eğitimde program geliştirme ve bununla bağlantılı olarak, programın omurgasını teşkil eden hedef, içerik, eğitim durumları ve sınama durumlarına ilişkin bilgilerden oluşmaktadır. Bunlardan başka içerikte program değerlendirme ve programla ilgili yeni eğilimlere ilişkin bilgilere de yer verilmiştir. Kitabın içeriği oluşturulurken öğretmen adayları ve öğretmenlere geniş bir pedagojik perspektif sunmak amacıyla, çeşitli eğitimci ve düşünürlerin fikirlerine yer verilmiştir. Yine bu amaçla kitapta, çeşitli okuma parçalarına da yer verilmiştir. Sekiz bölümden oluşan kitapta, her bölümün sonunda yer alan "ünite tarama testleri", ilgili konunun kavranması için okuyucuya destek vermeyi amaçlamaktadır. Kitapta yer verilen "Not" kısımları ise, okunan kısımların kalıcılığı artırmayı amaçlayan, konunun özeti niteliğindedir.

Öğretmen adaylarını, eğitim fakültelerinin 'varlık nedeni'; öğretmenleri ise, eğitim sisteminin 'en kritik ögesi' kabul eden bir zihniyetle hazırlanan bu kitap, tabiidir ki, bunlardan gelecek olan görüş, katkı ve eleştirilere de açıktır. Kitabın hazırlanmasında, başta öğrencilerim olmak üzere, yayın ve basımda emeği geçen DATA Yayınlarının tüm ilgililerine ve kitabı baştan sona okuyarak imla ve yazım kuralları açısından gözden geçiren Hamza Doğan'a teşekkür ederim.

Elazığ, Eylül 2024, Burhan Akpınar

İÇİNDEKİLER**I. BÖLÜM: EĞİTİM PROGRAMI****: TEMEL KAVRAMLAR**

Eğitim Programı	1
Öğretim Programı	7
Ders Programı	8
Müfredat Programı	8
Örtük (Saklı, Gölge) Program	8
Geçersiz, Boş Program (Null Curriculum)	10
Karşıt Program (Opposite Curriculum)	11
Eğitim ve Öğretim Programlarının Karşılaştırılması	12
Eğitim Programının Sahip Olması Gereken Nitelikler	12
Eğitim Programının Faydaları	15
Bölüm Kaynakları	16
Bölüm Testi	18

**II. BÖLÜM: EĞİTİMDE PROGRAM GELİŞTİRMEİNİN
KURAMSAL TEMELLERİ**

Eğitim Programının Çerçevesini Belirleyen Faktörler	23
Eğitim Programının Dayandığı Temeller	24
Tarihi Temel	24
Psikolojik Temel	24
Felsefi Temel	25
Toplumsal Temel	26
Ekonomik Temel	26
Konu Alanı Temeli	27
Bölüm Kaynakları	29
Bölüm Testi	30

III. BÖLÜM: EĞİTİM PROGRAMI VE FELSEFE

Felsefe Kavramı	35
Başlıca Felsefi Alanlar	36
Ontoloji	36
Epistemoloji	36
Aksiyoloji	38
Eğitim Felsefesine Kaynaklık Eden Başlıca Felsefi Akımlar	38
İdealizm	38
Realizm	39
Pragmatizm	40
Varoluşçuluk	40
Natüralizm	41
Eğitim Felsefeleri	41
Daimicilik	42
Esasicilik	43
İlerlemecilik	44
Yeniden Kurmacılık	45
Spiritüalist Yaklaşım	46
Bölüm Kaynakları	50
Bölüm Testi	51

IV. BÖLÜM: EĞİTİM PROGRAMI GELİŞTİRMEDE TEORİ, TASARIM VE MODELLER

Temel Kavramlar.....	55
Eğitimde Program Geliştirme	55
Eğitimde Program Geliştirme Süreci	56
Eğitim Programı Teorisi	57
Çeşitli Eğitim Programı Teorileri	28

İÇİNDEKİLER	VII
John Franklin Bobbitt	58
Ralph W. Tyler	58
Hilda Taba	59
John Dewey	59
Maccias Teorisi	59
Johnson Modeli	60
Macdonald Modeli	60
Wilson'un Açık Yaklaşım Program Modeli	60
Türkiye'de Program Çalışmaları	60
Eğitim Programı Tasarım Desenleri	62
Konu Merkezli Program Tasarlama Yaklaşımı	63
Konu Merkezli Yaklaşımında Yer Alan Alt Yaklaşımlar	65
Konu Tasarımı	65
Disiplin Tasarımı	65
Geniş Alan Tasarımı	65
Süreç Tasarımı	66
Korelasyon Deseni (Disiplinlerarası Tasarım)	66
Kavramsal Tasarım	66
Betimsel Program Yaklaşımı	66
Öğrenen Merkezli Program Tasarlama Yaklaşımı	67
Öğrenen Merkezli Yaklaşımında Yer Alan Alt Yaklaşımlar	68
Çocuk Merkezli Tasarım	68
Yaşantı Merkezli Tasarım	68
Romantik (Radikal) Tasarım	69
Hümanistik Tasarım	69
Varoluşçu Tasarım	69
Dinamik Tasarım	70
Sorun Merkezli Program Tasarlama Yaklaşımı	70
Sorun Merkezli Tasarım Yaklaşımında Yer Alan Alt Yaklaşımlar	71
Çekirdek (Core) Tasarımı	71

Toplumsal Sorunlar ve Yeniden Kurmacılık Tasarımı	72
Yaşam Şartları Tasarımı	72
Eğitimde Program Geliştirme Modelleri	73
Tyler Modeli	73
Taba Modeli	74
Taba-Tyler Modeli	77
Wulf-Schave Modeli	77
Hunkins Modeli	79
Miller ve Seller Modeli	79
Goodland Modeli	80
Oliva Modeli	81
Saylor, Alexander ve Lewis Modeli	82
Program Geliştirmede Farklı Modeller	83
Klasik Görüş (Mühendislik Modeli)	83
Romantik Yaklaşım	83
Akademik Model	84
Deneyim (Tecrübe) Modeli	84
Teknik Model	85
Pragmatik Model	86
Etkileşim Modeli	86
Süreç Modeli	88
Yapısalcı (Yapılandırmacı) Model	90
Milli Eğitim Bakanlığı Modeli	91
Türkiye'de Eğitim Programı Geliştirme Politikasına Eleştiriler	92
Bölüm Kaynakları	94
Bölüm Testi	96

V. BÖLÜM: EĞİTİMDE PROGRAM GELİŞTİRMENİN PLANLANMASI

Program Geliştirme Grupları	103
Program Geliştirmede İhtiyaç Belirleme	105
İhtiyaç Belirleme İle İlgili Temel Kavramlar	105
İhtiyaç Belirleme Yaklaşımları	106
İhtiyaç Belirleme Teknikleri	107
Delphi Tekniği (Anket Geliştirme)	107
Progel (Dacum) Tekniği	108
Gözlem	109
Meslek (İş) Analizi	109
Ölçme Araçları-Testler	110
Görüşme (Mülakat-Grup Toplantıları) Tekniği	110
Kaynak (Literatür) Tarama	110
Bölüm Kaynakları	110
Bölüm Testi	111

VI. BÖLÜM: EĞİTİM PROGRAMININ TASARLANMASI: TEMEL PROGRAM ÖGELERİNİN DÜZENLENMESİ

Öğretim Programının Öğeleri	115
Hedef (Amaç, Kazanım)	116
Hedefle İlgili Kavramlar	116
Hedeflerin Davranışa Dönüştürülme Gerekçeleri	119
Hedeflerin Özellikleri	121
Hedeflerin Sahip Olması Gereken Nitelikler	122
Hedef ve Davranış Yazma Yaklaşımları	123
Hedeflerin Sınıflandırılması (Taksonomisi)	124
Hedeflerin Dikey Boyutta Sınıflandırılması	125

Hedeflerin Yatay Boyutta Sınıflandırılması ve Öğrenme Alanları	126
Bilişsel (Kognitif) Alan	127
Bloom'un Bilişsel Alan Sınıflaması	127
Krathwohl'un Bilişsel Alan Sınıflaması	129
Taba'nın Bilişsel Alan Taksonomisi	131
Duyuşsal Alan	131
Krathwohl'un Duyuşsal Alan Sınıflaması	132
Devinsel (Psiko-motor, Devinişsel) Alan	134
Grobman'un Psikomotor Alan Taksonomisi	135
Sezgisel Alan	136
Sezgisel Alan Taksonomisi	137
Gagne'ye Göre Öğrenme Ürünleri ve Öğretim Hedefleri	137
İçerik (Konu, Kapsam, Muhteva)	140
İçerik Türleri	141
İçerik Analizi ve Bilgi Sorunu	141
Klasik Program Anlayışında Bilgi	142
Romantik Program Anlayışında Bilgi	142
Çeşitli Düşünürlerin Bilgi Anlayışları	143
İbn Sina'nın Bilgi Fenomeni	144
Gazali'de Bilgi Problemi	147
Program İçeriğinin Seçimi	150
Program İçeriğini Belirleme İlkeleri	152
Öğretim Programında İçerik Düzenleme Yaklaşımları	153
Doğrusal Programlama Yaklaşımı	154
Sarmal Programlama Yaklaşımı	155
Modüler Programlama Yaklaşımı	155
Pramitsel Programlama Yaklaşımı	156
Çekirdek Programlama Yaklaşımı	156
Konu Ağı-Proje Programlama Yaklaşımı	156
Sorgulama Merkezli Programlama Yaklaşımı	157

İÇİNDEKİLER	XI
Disiplinlerarası Programlama Yaklaşımı	157
Belirtke Tablosu	157
Eğitim Durumları (Öğrenme-Öğretme Süreci	158
Eğitim Durumlarının Özellikleri	160
Eğitim Durumlarının Temel Değişkenleri	161
Eğitim Durumlarının Temel İşlevleri	162
Eğitim Durumları Sürecinde Materyal ve Araç-Gereç Kullanımı	163
Eğitim Durumlarını Düzenlemede Yaşantı Konisi İlkelerinden Yararlanma	164
Eğitim Durumları Düzenlemede “Öğrenmede Kalıcılık ve Duyu Organları İlişkisinden” Yararlanma	165
Ders Kitabı	166
Sınama Durumları (Ölçme-Değerlendirme)	168
Sınama Durumlarıyla İlgili Temel Kavramalar	169
Ölçme	169
Değerlendirme	169
Durum Belirleme	169
Ölçüt	169
Sınama Durumları Düzenleme İlkeleri	170
Bölüm Kaynakları	171
Bölüm Testi	173

VII. BÖLÜM: EĞİTİM PROGRAMININ DENENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Eğitim Programının Denenmesi	181
Eğitim Programının Değerlendirilmesi	182
Program Değerlendirmede Odak Noktası	183
Kıyaslama Esasına Göre Program Değerlendirme Çeşitleri	184
Yönelik Olduğu Amaca Göre Program Değerlendirme Çeşitleri	184
Tanılayıcı Değerlendirme (Diagnostic Evaluation	184
Biçimlendirici Değerlendirme (Formative Evaluation)	185

Düzy Belirleyici Değerlendirme (Summative Evaluation)	185
Program Değerlendirme Yaklaşımları	186
Çeşitli Program Değerlendirme Yaklaşımları	188
Hedeflere Dayalı Değerlendirme Modeli	188
Programın Ögelerine Dönük Değerlendirme	188
Stufflebeam'in Bağlam, Girdi-Süreç ve Ürün Modeli	189
Metfessel-Michael Değerlendirme Modeli	190
Provus'un Farklar Yaklaşımı Modeli	191
Stake'in İhtiyaca Cevap Verici Program Değerlendirme Modeli	191
Stake'in Uygunluk-Olasılık Modeli	193
Eğitsel Eleşitiri Modeli	193
MacDonald: Bütüncü Yaklaşım	194
Parlett ve Hamilton: Aydınlatma veya Yansıtmacı Yaklaşım	194
İşlem Değerlendirme Yaklaşımı (Rippey ve Arkadaşları)	196
Saylor-Alexander ve Lewis Modeli	196
Scriven'in Hedefsiz Değerlendirme Modeli	196
Toplam Kalite Değerlendirme Yaklaşımı	197
Postmodern Değerlendirme Yaklaşımı: Guba ve Lincoln'un Dördüncü Nesil Yapılandırmacı Değerlendirme Modeli	199
Program Değerlendirmede Kullanılan Araştırma Yöntemleri	200
Program Değerlendirmede Kullanılan Veri Türleri	201
Program Değerlendirmede Kullanılan Veri Toplama Araçları	202
Program Değerlendirmede Kullanılan Veri Toplama Teknikleri	202
Programa Süreklilik Kazandırma	202
Programa Değerlendirme Sorunları	203
Bölüm Kaynakları	206
Bölüm Testi	207

VIII. BÖLÜM: PROGRAM GELİŞTİRMEDE YENİ YÖNELİMLER

Program Geliştirmeyi Etkileyen Yeni Eğilimler.....	215
Yansıtıcı Düşünme	216
Yaşam Boyu Öğrenme	216
Eleştirel Düşünme	217
Yaratıcı Düşünme	218
Etkin Öğrenme	220
Yapılandırmacılık	220
İşbirliğine Dayalı Öğrenme	222
Program Geliştirmede Yeni Eğilimler	223
Entegre Program	223
Transformatif Program	223
Holistik Program Anlayışı	225
Dizgeli (Programlandırılmış) Öğretim	226
Ayrıntılı ve Aşamalı Buldurma Kuramı (Elaboration Theory)	226
Öge Yerleştirme Kuramı (Component Display Theory)	227
Algo-Heuristik Kuram	227
2004 Yılı Yeni (Yenileştirilmiş) İlköğretim Programları	227
Eğitimde 4+4+4 Sistemi (Modeli)	229
Bölüm Kaynakları	232
Bölüm Testi	234

I. BÖLÜM

EĞİTİM PROGRAMI: TEMEL KAVRAMLAR

Eğitim Programı

Eğitim programı (Curriculum) kavramının kökeni, Latince “yarışan atlı arabanın izlediği rota” veya “Yunan askerlerinin koşu-savaş arabalarının izlediği yol” anlamına gelir. Curriculum, kavramının kökü olan “currere” *koşmak* anlamına gelmektedir. “Bir işin veya oluşun akışına işaret eden bu kavram, eğitimde “öğrenilen veya öğretilene” işaret eder^[1]. Bu anlamda eğitim programı, hedefe ulaşmak için izlenen yol veya rota olarak tanımlanabilir.

Eğitim programı kavramı, okul, eğitim ve bilgi bağlamında ele alındığında “öğrencileri hedefe götürecek öğrenme aktivitelerini gösteren öğretim izlencesi”^[2] veya bir öğretim-öğrenme haritası^[3] olarak ifade edilebilir. Eğitim programı, “okul tarafından planlanan ve rehberliği yapılan tüm öğrenme aktiviteleri”^[4] şeklinde de tanımlanabilir. Bu anlamda eğitim programı, “okul yönetimi tarafından belirlenen ve öğrenciye kazandırılması amaçlanan tecrübelerin bütünü kapsayan bir plan” olarak da düşünülebilir. Öğretim planı olarak eğitim programı, önerilen ders veya ders konuları ile ilişkili bilgilerin öğrenilme ve öğretim etkinliklerinin ayrıntılı ve sistematik bir planı görünümündedir^[1]. Eğitim programı, bir öğrenme-öğretme kılavuzu veya haritası olarak ele alındığında *izlek*, *izlence*, *öğretim izlencesi* veya Ertürk’ün^[5] ifadesiyle *yetişek* olarak da adlandırılabilir.

Eğitim programı düşüncesi üzerindeki ilk teoriler, geçen yüzyılın başlarına rastlar^[6]. Birçok eğitimci tarafından eğitim programı tarihinin miladı Franklin Bobbitt’in 1918’de yayımladığı “The Curriculum” adlı kitaba dayandırılır. 1924 yılında yayımlanan “How to Make a Curriculum” kitabı da eğitim programı çalışma alanının (disiplininin) temel eserleri arasındadır. Bobbitt’in, “Program, çocukların ve gençlerin belirtilen amaçları kazanmak için ihtiyacı olan yaşantıları içerir.” şeklindeki tanımında, işgücü-fabrika ve üretimi esas alan yönetim biliminin ve özellikle de F. W. Taylor’un etkisi büyüktür. Bobbitt’in adeta teknik bir egzersiz görüntüsü sergileyen, sosyal bağlam, etkileşim ve süreç boyutlarını göz ardı ederek, öğrenmeyi mekanik hale getirme riski taşıyan bu bakış açısında, yönetim bilimi kadar Romantik-İdealist

II. BÖLÜM

EĞİTİMDE PROGRAM GELİŞTİRMENİN KURAMSAL TEMELLERİ

Eğitim Programının Çerçevesini Belirleyen Faktörler

Uygulamalı bir disiplin olarak eğitim programı teorisi, esasta bilgi ve insan varsayımına dayalıdır. Bu bakımdan eğitimde program geliştirme, insanbilim ve epistemolojik temeller üzerine kurgulanmalıdır. Ancak Türkiye’de büyük oranda ithal veya daha iyimser bir ifadeyle devşirme olan program literatürüne bakıldığında, eğitimde program geliştirmenin daha çok pragmatik bir anlayışla ve Tyler Modeli’nden hareketle birey, toplum ve konu alanını temel aldığı dikkat çekmektedir. Türkiye’nin özgün bir eğitim programı yaklaşımına sahip olmamasının en önemli nedeni, ülkemizde program geliştirme çalışmalarına zemin teşkil edecek insanbilim ve epistemoloji alanlarında yeterince çalışma yapılmamış olmasıdır, denilebilir.

Literatürde eğitim programlarını belirleyen faktörler ağırlıklı olarak Tyler Modeli’ne dayalı olarak; birey, toplum ve konu alanı şeklinde belirtilir. Ancak ekonomik, politik ve sosyal değişme ve gelişmelere bağlı olarak, eğitim sistemi ve okuldan beklentiler de sürekli değişmektedir. Program yapımcılarının bunlara kayıtsız kalması beklenemez. Nitekim bir eğitim programının etkili ve verimli olabilmesi sözü geçen talep ve toplumsal gerçeklerin programa yansıtılmasına bağlıdır. Hesapçioğlu (1994), eğitim programını belirleyen etkilerden önemlilerini şu şekilde sıralamaktadır^[1]:

- *Dini Kurumlar*: Eski zamanlardan beri okul üzerinde etkili olmuşlardır.
- *Devlet*: Bir taraftan vatandaşın refahı ve faydalı vatandaşların eğitimi için, diğer taraftan kendi varlığını idame ettirmek için okula etki yapar.
- *Ekonomi*: Okuldan becerili işgücü talep eder ve okula yeni talepler yöneltir.
- *Bilim*: Kendi araştırma bulgularını okul kanalı ile halka iletmek ister.
- *Eğitim sendikaları*: Öğretim planı tartışmalarında taleplerini kabul ettirmeye çalışırlar.

III. BÖLÜM

EĞİTİM PROGRAMI VE FELSEFE

Felsefe, eğitim programı geliştirmeye karar vermede başlangıç noktasıdır ve programla ilgili kararlara temel oluşturur^[1]. Felsefe, özellikle program hedeflerini önem sırasında koymada kritik bir rol oynar. Bu bakımdan program geliştirmede, eğitim felsefelerine kaynaklık eden felsefi alanlar ile başlıca felsefi akımlar büyük öneme sahiptir. Bu öneme binaen felsefe kavramı çeşitli yönleri ile ele alınarak aşağıda sunulmuştur.

Felsefe Kavramı

Kelime Olarak Felsefe

Felsefe, Yunanca “Philosophia” teriminden gelmekte olup, bilgelik (hikmet) anlamını taşır. Phillia: sevgi, Sophia: bilgi demektir^[2]. Felsefe, İslam âleminde filozof “hakim” (çoğulu hukema) olarak anılır. Ayrıca görüş, anlayış, düşünce vb. anlamlarına da gelir. Bu nedenle eğitim felsefesine “eğitim görüşleri veya eğitim anlayışları” da denilebilir^[3].

Terim Olarak Felsefe

Yerleşmiş anlamıyla felsefe, “sistemli düşünce” demektir. Yani mantık kurallarına göre ve kendi içinde tutarlılığı bulunan düşünceler bütünü demektir. Bu nedenle her insanın düşüncesine felsefe denilemez. Felsefe, terim olarak akademik düşünce anlamında yerleşmiştir; ferdi, perakende düşünceler anlamında değildir^[3].

Felsefenin Tanımı

Düşünce olarak nitelenen felsefe, ilmi veya metafizik konuları teorik olarak açıklamaya çalışan bir düşünce sistemi olarak tanımlanabilir. Felsefe üç türde tanımlanabilir^[3, 4]:

a. Genel tarif: Felsefe; bir şeyin niçin ve nedenini düşünce alanında araştırma işlemi demektir^[3].

IV. BÖLÜM

EĞİTİM PROGRAMI GELİŞTİRMEDE TEORİ, TASARIM VE MODELLER

Temel Kavramlar

Eğitimde Program Geliştirme

Eğitimde program geliştirme, eğitim programlarının tasarlanması, uygulanması, değerlendirilmesi ve değerlendirme sonucu elde edilen veriler doğrultusunda yeniden düzenlenmesi süreçlerini kapsayan sürekli bir etkinliktir^[1]. Diğer bir tanımla program geliştirme; hedeflerin saptanıp, buna göre içerik, öğrenme - öğretme süreci ve değerlendirmenin belirlendiği, düzenlendiği ve uygulandığı dinamik bir ilişkiler bütünüdür^[2]. Program geliştirme, hazırlanan programın uygulamada araştırma yoluyla devamlı geliştirilmesi, daha etkili duruma getirilmesi için yapılan tüm etkinlikler olarak da tanımlanabilir^[3]. Bu anlamda program geliştirme, dinamik ve sürekli bir araştırma-geliştirme sürecidir. Eğitimde “mükemmel”, “olmuş-bitmiş” bir eğitim programı anlayışı mümkün olmadığı için, program geliştirme süreci süreklilik arz eder. Program geliştirme, kapsamı bakımından ise şu şekilde tanımlanabilir: Sürekli değişen ve gelişen toplum ile öğrencinin ihtiyaçları, bilgi, öğrenme ve öğretme konularında araştırma verilerinin eğitim programına yansımaları için yapılan çabayı kapsar^[4].

Fidan'a (1996) göre, hedefleri gerçekleştirmek üzere planlanan tüm faaliyetler, eğitim programı tasarısı ve bunların uygulamadaki görünümü de eğitim programını oluşturur. Planlama çalışmaları sonucu kılavuz kitap veya basılı bir kaynak durumuna getirilen program tasarısı, ancak uygulama içinde program niteliği kazanır^[5]. Program geliştirme süreci; programın hazırlanması (tasarım), denenmesi (uygulama) ve değerlendirilmesi aşamalarından oluşur.

V. BÖLÜM

EĞİTİMDE PROGRAM GELİŞTİRMENİN PLANLANMASI

Program Geliştirme Grupları

Program geliştirme işi bir ekip (grup) işidir. Bu bakımdan program geliştirme sürecinin planlanması aşamasında öncelikle program geliştirme gruplarının oluşturulması gerekir. Program geliştirme çalışmalarını yürütmek üzere oluşturulacak program geliştirme grupları üçe ayrılır: Bunlar:

1. Program Karar ve Koordinasyon Grubu,
2. Program Çalışma (Geliştirme) Grubu ve
3. Program Danışma Grubudur.

Her üç grubun üye ve görevleri tablo 6'da gösterilmiştir.

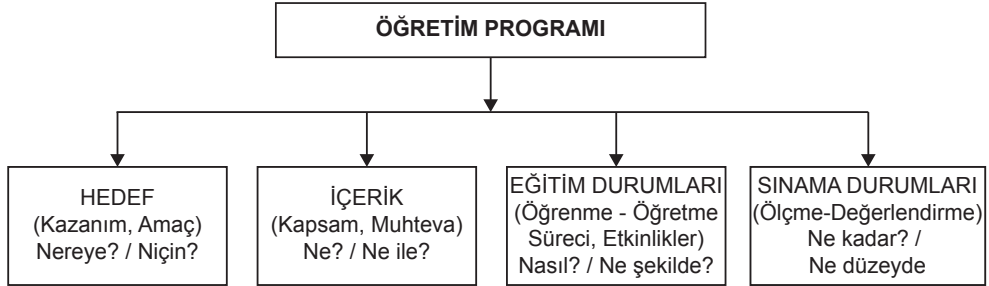
VI. BÖLÜM

EĞİTİM PROGRAMININ TASARLANMASI: Temel Program Öğelerinin Düzenlenmesi

Eğitim (Öğretim) Programının Öğeleri

Eğitim programı, öğretim programını da kapsayacak şekilde daha genel ve geniş bir anlam taşısa da, Oliver (1977) gibi birçok eğitimci, eğitim programı ile öğretim programını eş olarak görmektedir^{2]}. Eğitim programları ve öğretim disiplini açısından bakıldığında, bu iki kavram arasında farklar olsa da, günlük dilde bunlar birbirinin yerine kullanılabilir. Kitabın I. Bölümünde bu iki kavram arasındaki benzerlik ve farklılıklar açıklanmıştır. Burada daha çok öğretim programı kavramının kullanılması tercih edilmiştir.

Eğitim programından daha dar kapsamlı olan öğretim programı, önceden belirlenmiş amaçları gerçekleştirmek üzere düzenlenmiş hedefler, içerik, eğitim durumları ve sınav durumları öğelerinden oluşan bir sistemdir^{1, 2]}. Günümüzde işlevleri genelde değişmemekle birlikte, programın hedef ögesi “kazanım”, içerik ögesi “tema-öğrenme alanı” ve eğitim durumu ögesi de “etkinlikler, öğrenme-öğretme süreci” şeklinde ifade edilebilmektedir. Öğretim programını oluşturan öğeler ve bu öğelerin ilişkili oldukları sorular aşağıdaki şekilde gösterilmiştir.

Şekil 10: Öğretim Programının Temel Öğeleri ve Bu Öğelerin İlişkili Olduğu Sorular

VII. BÖLÜM

EĞİTİM PROGRAMININ DENENMESİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Eğitim Programının Denenmesi

Eğitim programının denenmesi, taslak programın (program tasarısının) ülke geneline yaygınlaştırılmadan önce, seçilen pilot okullarda uygulanarak, deneme sonuçlarının değerlendirilmesi aşamalarını kapsar. Deneme sonuçlarından yararlı bilgiler elde etmek için program uygulamasının;

- a. Deneyimli ve başarılı öğretmenlerle,
- b. Önkoşul bilgi-beceriye sahip öğrencilerle ve
- c. Uygun öğrenme ortamlarında yapılması önemlidir^[1].

Taslak programın seçilmiş okullarda denemesinin nedeni, deneme uygulamasından mümkün olan en fazla bilgi ve veri elde etmek ve öğrencilerin, programdan kaynaklanabilecek olası olumsuzluk ve sınırlılıklardan en az etkilenmelerini sağlamaktır.

Masa başında geliştirildikten sonra, uygulanıp, dönütler yardımıyla düzeltilmeyen ve daha iyisi için uğraşılmadan yapılan bir program çalışması, geliştirme özelliği taşımaz^[1]. Bu bakımdan taslak bir programın uygulamadaki (resmi, formal) bir program haline gelebilmesi için, deneme uygulamasının (pilot uygulamanın) yapılması önemlidir. Taslak programın uygulama aşamaları şu şekilde sıralanabilir:

1. Deneme uygulamasının planlanması: İnsan, program ve kurum boyutlarının planlanması...
2. Deneme yapılacak okul ve sınıfların seçimi: Seçilecek okul ve sınıflar ülke genelindeki okulları temsil niteliğine sahip olmalıdır.
3. Okul yöneticisi ve öğretmenlerin seçilmesi: Bu seçimde deneyim ve başarı kriterleri dikkate alınmalıdır.
4. Okul yöneticisi ve öğretmenlere programın tanıtılması: Yönetici ve öğretmenlere uygulamadaki rol ve sorumlulukları konusunda hizmet-içi eğitim veya başka bir şekilde bilgi verilmelidir.

VIII. BÖLÜM

PROGRAM GELİŞTİRMEDE YENİ YÖNELİMLER

Bilim ve teknolojideki gelişmeler ile sosyo-ekonomik değişmeler sonucu oluşan farklı ihtiyaçlar ile eğitimin bireysel gelişim ve ekonomide daha da belirleyici hale gelmesine paralel olarak, eğitime yönelik beklenti ve talepler de değişmektedir. Eğitimin formal olarak verildiği okulların kendisinden beklenen bu taleplere yetişememesi, eğitimde ve program alanında sürekli yeni arayışlara yol açmaktadır. Bu arayışlar, genelde eğitimde reform ve eğitimde program geliştirme şeklinde tezahür etmektedir. Eğitim programlarının yenilenmesi, okulun, söz konusu beklenti ve talepleri karşılayarak toplumun kalkınmasına katkı sağlama yanında, ayakta kalması ve toplum nezdinde meşruiyet ve saygınlığını koruyabilmesi için de son derece önemlidir. Nitekim Türkiye’de de bu arayışa paralel olarak 2000’li yıllardan beri eğitimde reform sloganıyla, yoğun bir program geliştirme çalışması başlatılmıştır. Bu çalışmaların en somut ürünü 2004 yılında geliştirilip, 2005-2006 Eğitim– Öğretim yılında uygulanmaya başlanan Yeni İlköğretim Programlarıdır. Zaman içerisinde bu programlar, kademeli olarak tüm ilk ve ortaöğretim derslerini kapsayacak şekilde yaygınlaştırılmıştır.

Yine 2012 yılında gerçekleştirilen ve 4+4+4 Eğitim Sistemi (Modeli) olarak nitelenen, sistem de bu arayış ve çalışmaların devamı sayılabilir. Bu çalışmalara yakından bakıldığında, Türkiye’deki yeni eğitim anlayışları ve program yönelimlerinin dünyadaki yönelimlere paralellik arz ettiği görülmektedir. Bu yönelimler, eğitimin giderek daha fazla birey odaklı hale gelmesi, ekonomiye (piyasaya) daha fazla duyarlılık göstermesi ve toplumun taleplerine daha fazla yer verme şeklinde özetlenebilir.

Genel olarak eğitim sisteminde, özel olarak da program geliştirmede yeni yönelimleri daha iyi anlamak için, bu konudaki geleneksel ve çağdaş yaklaşımların bilinmesi önemlidir. Aşağıda öğretme-öğrenme sürecinin temel öğeleri olan öğrenci, program ve öğretmene yönelik geleneksel ve çağdaş anlayışları gösteren tablo sunulmuştur:

İvedik Organize Sanayi Matbaacılar Sitesi
1518 Sok. Mat-Sit İş Merkezi No:2/20
Yenimahalle / ANKARA
Tel: 0 312 384 29 95 | WhatsApp: 0 505 925 57 81
www.datayayinlari.com | bilgi@datayayinlari.com

ISBN 978-605-2327-44-9

9 786052 327449